

Danuta Bartol

Bronisław Wieczorkiewicz (27 III
1904 - 5 IX 1974)

Biuletyn Polonistyczny 18/1 (55), 88-91

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BRONISŁAW WIECZORKIEWICZ

(27 III 1904—5 IX 1974)

W dniu 5 września 1974 r. zmarł dr Bronisław Wieczorkiewicz, profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, wybitny językoznawca, który zapoczątkował w polskim językoznawstwie nową dyscyplinę - socjolingwistykę.

Pracę pedagogiczną rozpoczął Bronisław Wieczorkiewicz w r. 1922, jeszcze jako student. Do wybuchu drugiej wojny światowej kontynuował pracę dydaktyczną, pełniąc m.in. funkcję dyrektora kilku gimnazjów warszawskich. Jednocześnie pracował naukowo jako asystent Seminarium Lingwistycznego na UW pod kierunkiem prof. Jana Baudouina de Courtenay. W r. 1928 uzyskał doktorat za pracę pt. "Strona znaczeniowa wyrazów zelżywych w języku polskim - przyczynek do badania czynnika społecznego w rozwoju znaczeniowym wyrazów" (napisaną pod kierunkiem prof. Stanisława Szobera i nagrodzoną Nagrodą Kasy im. Mianowskiego). Wówczas też został zatrudniony jako asystent w Seminarium Języka Polskiego, kierowanym przez prof. Szobera, a w latach 1930-1934 - przez prof. Witolda Doroszewskiego.

W latach 1940-1944 aktywnie walczył z okupantem, biorąc udział w akcjach zbrojnych, a jednocześnie organizując tajne komplety gimnazjalne w Milanówku oraz filię Wydziału Prawnego i Humanistycznego Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich.

Po wojnie kontynuował pracę na Uniwersytecie Warszawskim. W r. 1950 został dziekanem Wydziału Humanistycznego Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Warszawie.

W latach 1956-1974 pełnił funkcję kierownika Zakładu Metodologii Języka Polskiego przy Katedrze Języka Polskiego, a następnie w Instytucie Filologii Polskiej i Słowiańskiej. W r. 1962, zaproszony do Uniwersytetu w Greiswaldzie (NRD), zorganizował Sekcję Polonistyki w tamtejszym Instytucie Sławiastyki.

Przez dwie kadencje (1966-1969) był dziekanem Wydziału Filologii Polskiej i Słowiańskiej UW.

Oprócz pracy uniwersyteckiej uczestniczył czynnie w przygotowaniu "Słownika języka polskiego" (pod red. W. Doroszew-

skiego), pełniąc funkcję sekretarza Komitetu Redakcyjnego. Był też współorganizatorem i dyrektorem Ośrodka Kultury Mowy przy SPATiF i RTV.

Dorobek naukowy Bronisława Wieczorkiewicza jest bogaty i wielostronny. Duże znaczenie dla rozwoju dydaktyki języka polskiego ostatnich kilkadziesiąt lat mają podręczniki, których jest autorem lub współautorem. Są to - oprócz podręczników dla uczniów szkoły powszechnej - podręczniki akademickie: "Elementy gramatyki historycznej języka polskiego" (1955), "Elementy gramatyki historycznej języka polskiego z ćwiczeniami" (napisany wspólnie z R.Sinielnikoff, 1959), wspólnie z S.Jodłowskim i S.Rospondem napisany "Język ojczysty. Wiadomości i ćwiczenia z zakresu historii i kultury języka" (1956-1967), a z J.Tokarskim i S.Dobosiewiczem - "Kultura języka" (1952).

Bogate doświadczenia dydaktyczne Profesora zostały wyzyskane w metodyce nauczania języka polskiego i języków obcych i przekazane w licznych publikacjach z tego zakresu, ogłaszanych m.in. w czasopiśmie: "Gimnazjum", "Poradnik Językowy", "Polonistyka". Są to m.in.: "Drogi realizowania programu języka polskiego", "Poglądy metodyczne O.Kopczyńskiego", "Uwagi o ortografii i jej nauczaniu", "Na marginesie metodyki nauczania języków obcych", "Wybór prac z metodyki nauczania języka polskiego" (red.), "Stan badań nad metodyką nauki o języku i zadania na przyszłość".

Poprzez swoje studia aktorskie w Instytucie Teatru "Reduta" pod kierunkiem J.Osterwy związany był Wieczorkiewicz przez długie lata z teatrem, gdzie interesował go język mówiony jako tworzywo artystyczne w warsztacie aktora i nauczyciela. Stąd wiele Jego artykułów i podręczników poświęconych sprawom dykcji i ortofonii, jak: "Zarys nauki żywego słowa" (wspólnie z H.Szletyńskim i J.Kochanowiczem), "Jak poprawnie deklamować", "Podstawy recytacji", "Kultura żywego słowa w procesie kształcenia nauczycieli i w szkole", "Kryteria poprawności językowej w kulturze mowy scenicznej", "Sztuka mówienia".

Jednym z głównych nurtów pracy naukowej prof. Wieczorkiewicza była leksykografia. Już przed wojną występował z projektem opracowania słownika gwary uczniowskiej ("O polski słownik gwary szkolnej", "Polonista" 1932). Po wojnie ogło-

sił artykuł pt. "O polski słownik gwary żołnierskiej" ("Żołnierz Polski" 1957). W r. 1936 opracował "Mały słownik ortograficzny", który ukazał się w dwunastu wydaniach, w r. 1939 wydał "Słownik wyrazów obcych", a w r. 1961 - "Międzynarodowy słownik turystyczny" (wydanie polskie). Ponadto brał udział w opracowywaniu słowników zbiorowych: "Słownik języka polskiego" pod red. W. Doroszewskiego, "Słownik poprawnej polszczyzny" S. Szobera, "Słownik wyrazów obcych" pod red. Z. Rysiewicza.

Zasługi prof. Wieczorkiewicza na polu polskiej socjolingwistyki związane są ściśle z Jego badaniami gwar miejskich i środowiskowych. Był prekursorem i wybitnym znawcą tego zagadnienia, autorem wielu prac z dziedziny gwar środowiskowych i miejskich, znanym varsevianistą, teoretykiem i "odkrywcą" języka Wiecha.

Pozostawił w swoim dorobku olbrzymie opracowania monograficzne języka starej i nowej Warszawy, a ponadto gwar środowiskowych, będących częściami składowymi miejskiej gwary stolicy. Są to opracowania wyczerpujące i pełne, zarówno pod względem charakterystyki językoznawczej, jak z punktu widzenia historyczno-socjologicznego; stanowią pierwszą na gruncie polskim próbę usytuowania języka w konkretnych warunkach życia różnych warstw społecznych.

Do klasycznych pozycji bibliografii językoznawczej z tej dziedziny należą: "Słownik gwary warszawskiej XIX wieku" (zawierający ok. 10 000 haseł, poprzedzony teoretycznym wstępem, w którym autor charakteryzuje gwarę warszawską i zwraca uwagę na jej związki z życiem społeczno-ekonomicznym mieszkańców miasta), "Słownik gwary warszawskiej XX wieku" (znajdujący się obecnie w druku dalszy ciąg monografii językowej stolicy), "Gwara warszawska dawniej i dziś", "Warszawskie ballady podwórzowe".

Za działalność leksykograficzną Bronisław Wieczorkiewicz otrzymał w r. 1960 nagrodę ZAİKS-u. Spośród wielu innych przyznanych Mu nagród i odznaczeń wymienić należy przede wszystkim: nagrodę i dyplom honorowy Towarzystwa Miłośników i Towarzystwa Przyjaciół Warszawy - za "Słownik gwary warszawskiej XIX wieku"; nagrodę tygodnika "Stolica" - "Homo Varsoviensis" za rok 1971; przyznany pośmiertnie tytuł Zasłużonego Nauczyciela PRL.

Prof. Wieczorkiewicz wykształcił stu kilkudziesięciu magistrów. Swoją pasją naukową "zaraził" wielu uczniów, którzy pod Jego kierunkiem pisali prace doktorskie z zakresu gwar środowiskowych i metodyki nauczania języka. W ich pamięci pozostanie na zawsze jako wychowawca kochający młodzież i oddany jej w swej pracy, człowiek prostolinijny i skromny, wróg obłudy i zakłamania, przyjaciel tych, którzy potrzebowali Jego pomocy.

Jego bogata działalność naukowa i prawdziwie humanistyczna postawa życiowa może być przykładem dla młodych naukowców i nauczycieli.

Dr Danuta Bartol